

Beleidsvisie Dierenwelzijn Waterschap Hunze en Aa's

Evenwicht tussen mens, dier en plant

Concept, Februari 2016

1. Inleiding

Het waterschap heeft als taak te zorgen voor veiligheid, voldoende water en schoon en ecologisch gezond water. Als we een oude schoolplaat pakken van Marinus Adrianus Koekkoek (1873-1944) uit de beginjaren van de vorige eeuw, dan begrijpt iedereen wat we bedoelen: voorwaarden creëren voor goede leefomstandigheden voor mens, dier en plant. Het lijkt zo vanzelfsprekend op zo'n schoolplaat, maar dat is het niet. De veiligheid van de mens bij hoog water kan door allerlei oorzaken bedreigd worden. In de dijken en kades van onze verschillende boezems zelfs door diersoorten zoals de muskusrat, bever en beverrat. Deze dieren graven hun holen het liefst in de dijken van onze watergangen. Dat willen we voorkomen door middel van een gepast beheer van de populatie van deze diersoorten.

Aan de andere kant bedreigt de mens het ecologische evenwicht door de huidige inrichting en gebruik van de leefomgeving. Dat willen we ook niet, want dan slaat de balans naar het creëren van een goed evenwicht naar de andere kant door.

Wij als Waterschap Hunze & Aa's stellen ons tot doel om naar een ecologisch en economische evenwicht tussen mens, plant en dier zo goed mogelijk te verbeteren en in stand te houden. Eén en ander conform de Kader Richtlijn Water (KRW), een Europese richtlijn die voorschrijft dat de waterkwaliteit van de Europese wateren vanaf 2015 aan bepaalde eisen moet voldoen. Onze bijdrage voor het zorgdragen van een goed ecologisch evenwicht bestaat onder andere uit beekherstel, akkerrandbeheer, natuurvriendelijke oevers, vismigratievoorzieningen en het treffen van maatregelen voor schoon water. Aandacht hiervoor, aandacht voor de natuur in zijn algemeenheid, is een centraal gegeven in ons beleid, want de natuur en de mens hebben elkaar nodig.

Respect voor de waarde van de natuur is de grondhouding van al onze medewerkers die op verschillende niveaus hieraan werken: beleidsmedewerkers, planners en uitvoerenden. Respect houdt in 'kennis hebben van' en vervolgens 'gepaste maatregelen nemen'. Bijvoorbeeld: al onze buitenmedewerkers hebben een 'veldgids' bij zich als naslagwerk om te checken of er conform de flora- en faunawet gehandeld wordt. Zij worden van tijd tot tijd bijgeschoold.

Wij zijn als Waterschap Hunze & Aa's voortdurend met grondgebruikers en beheerders in gesprek over de verbetering van de natuurwaarden van de gebieden die onder ons waterbeheer vallen. Er valt altijd iets te leren! Dat is ook het uitgangspunt voor het integrale beleid dat wij nu het Dierenwelzijn van Hunze & Aa's noemen. Het één hangt met het andere samen. Dierenwelzijn is een breed begrip, de uitvoering ervan begint in ons geval bij de mens!

Ons waterschap heeft op veel terreinen al (deel)beleid ontwikkeld op het gebied van biodiversiteit en dierenwelzijn. Wat tot nu toe ontbreekt, is een totaal overzicht, c.q. integraal beleid. Deze beleidsvisie is tot stand gekomen na dialoog met onze samenwerkingspartners en andere betrokken partijen.

Deze beleidsvisie Dierenwelzijn heeft de volgende doelstellingen:

1. Wij willen laten zien en uitdragen wat wij allemaal doen op het brede terrein van diervriendelijkheid, c.q. dierenwelzijn ('be good en tell it').
2. We tonen dat 'respect hebben voor de natuur en kennis daarvan' een kernwaarde van onze organisatie is waar we continue mee bezig zijn.
3. We tonen dat we daarover graag met onze partners in dialoog willen blijven.
4. We tonen dat we slagvaardig willen en kunnen handelen om de voorwaarden voor ons beleid te verbeteren.

2. Wat doen we al?

Hieronder wordt inzicht gegeven in de wijze waarop het waterschap omgaat met dierenwelzijn.

We geven aan welke maatregelen het waterschap neemt ten behoeve van dierenwelzijn en welke onderzoeken op dit gebied lopen. Tevens geven we aan op welke wijze we respect hebben voor de natuur en kennis daarvan. Per thema sluiten we af met een boodschap en een eventuele actie of onderzoek.

Dit wordt uitgewerkt voor de volgende thema's:

1. Kaderrichtlijn Water
2. Vismigratie
3. Beheer en Onderhoud
4. Inrichtingsprojecten
5. Schade door gravers
6. Objecten voor peilbeheer
7. Voorkomen van verdrinking in kanalen
8. Jacht

2.1. Kaderrichtlijn Water

Het doel van de Kaderrichtlijn Water is het behalen van de ecologische doelen voor onze KRW wateren. Voor alle KRW waterlichamen zijn doelen bepaald voor macrofauna (kleine dieren), macrofyten (planten), vissen en in meren en kanalen ook algen. De ecologische doelen zijn gericht op een toename van gebiedsspecifieke soorten, wat ook een belangrijk onderdeel is van de Evaluatie KRW doelbereik

De doelen voor macrofyten zijn gericht op een verbetering van het zelfreinigend vermogen van het water en extra soortenrijkdom maar ook op het vergroten van het leefgebied, paai en opgroeigebied van dieren.

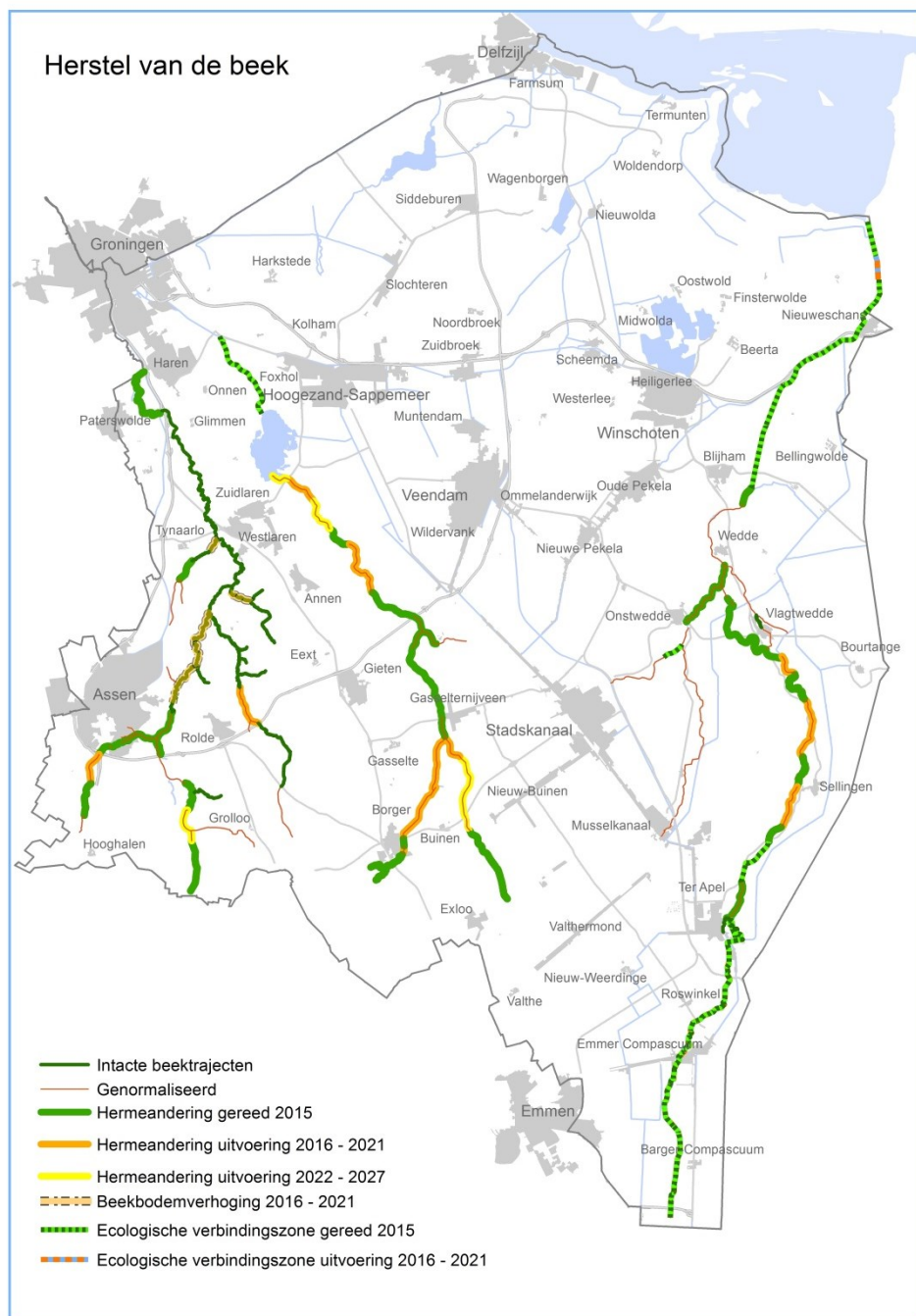
De aandacht voor het bevorderen van gebiedsspecifieke vissoorten zoals de grote modderkruiper of de rivierprik richt zich op het opheffen van vismigratieknelpunten (niet alleen in KRW waterlichamen, zie § 2.2) en het inrichten van paai en opgroeigebieden langs de beken en meren en kanalen.

Kranswier, soort voor heldere meren

Rivierprik, soort passend bij beken in verbinding met zee

Boodschap:

Door middel van het uitvoeren van de inrichtingsmaatregelen voor de Kaderrichtlijn Water verbeteren we het leefgebied en paai- en opgroeigebied van verschillende dieren in onze wateren. Ook zal het aantal en de hoeveelheid systeemspecifieke soorten toenemen

Actie:

Uitvoeren van inrichtingsmaatregelen voor de KRW

Onderzoek:

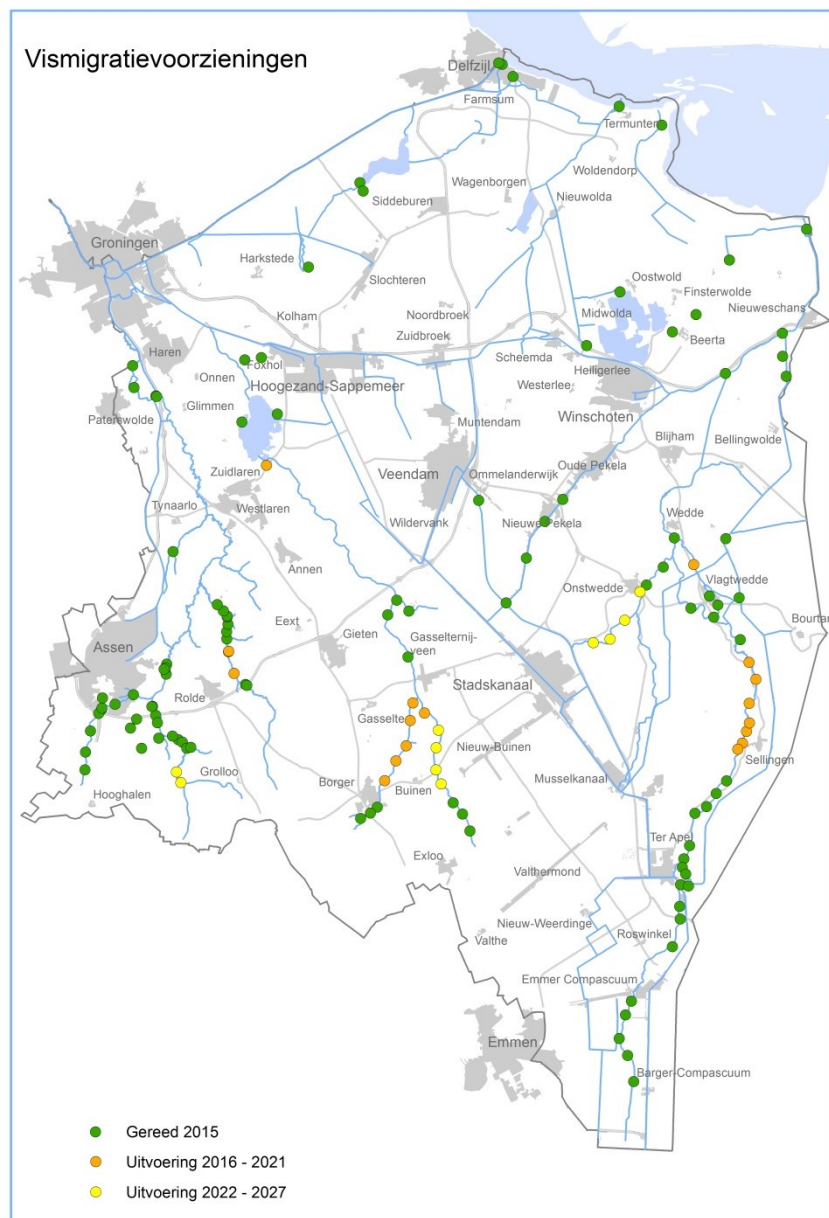
Monitoring van het behalen van de doelen voor vis, macrofauna, macrofyten en algen

2.2. Vismigratie

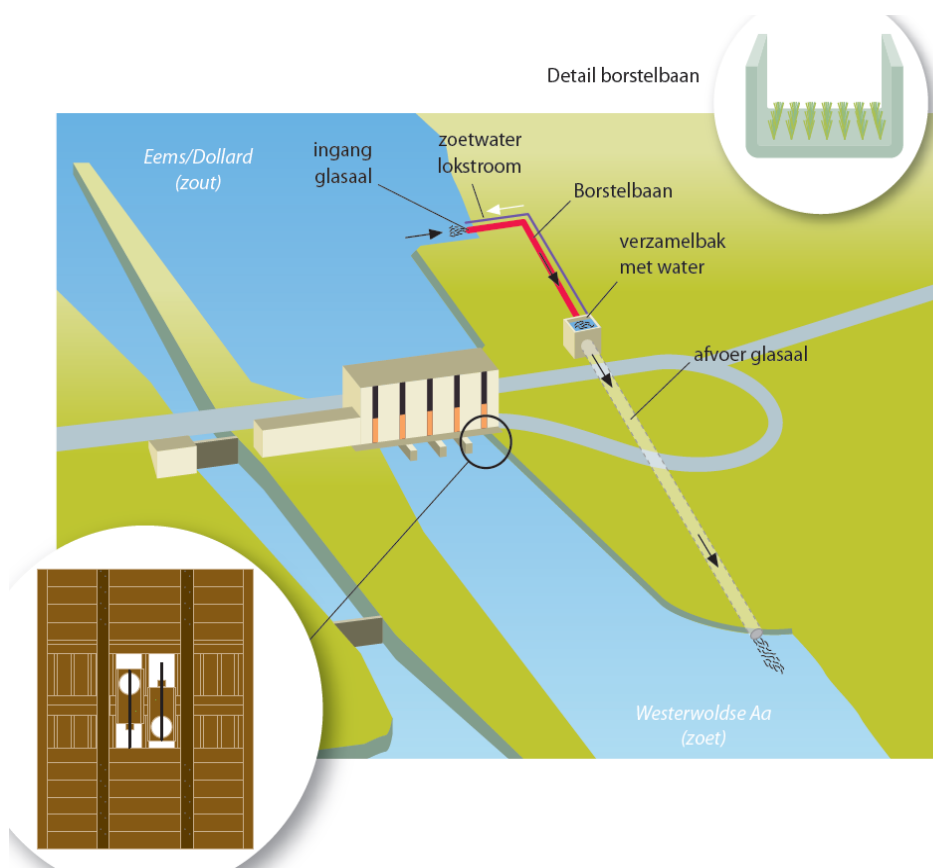
In 2005 is de visie vismigratie “Van Wad tot Aa” vastgesteld. Hiermee werken we als waterschap actief aan het oplossen van belangrijke vismigratie knelpunten. Hierbij hanteren we een twee sporen beleid:

1. Gebiedsgerichte spoor
2. Algemeen spoor

Het gebiedsgerichte spoor omvat het herstellen van de verbindingen tussen het Wad en de bovenlopen van de beken. In deze routes zijn in totaal 133 vismigratieknelpunten aanwezig die opgeheven moeten worden om de verbindingen weer te herstellen. Eind 2015 zijn al 102 knelpunten opgelost. In de periode 2016-2021 lossen we 21 vismigratieknelpunten op.

Daarnaast hanteert het waterschap een algemeen spoor. Dit komt er in het kort op neer dat indien er nieuwbouw of renovatie van stuwen en gemalen plaatsvindt er de afweging gemaakt wordt of hier een vismigratie voorziening noodzakelijk is. Ook binnen dit spoor zijn er de afgelopen jaren diverse vismigratie voorzieningen gerealiseerd.

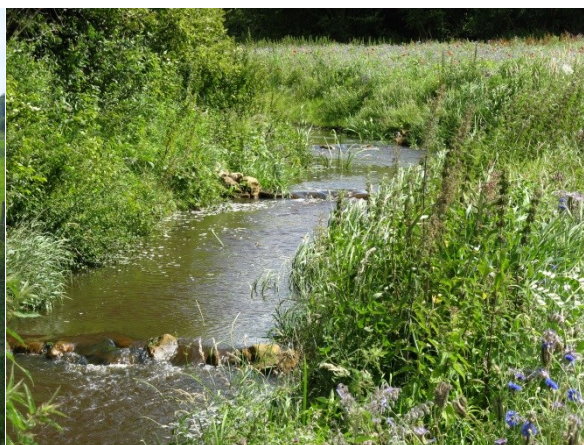
Vispassage Nieuwe Statenzijl

De visie vismigratie zal in 2016 na tien jaar worden geactualiseerd, om daarna weer te voldoen aan de nieuwste planologische en ecologische inzichten. Hierin leggen we ook vast hoe we omgaan met de vismigratieknelpunten in de overgang van de hoofdwatervangsten naar de polders.

Een belangrijke basis voor vismigratie wordt geleverd door de Nota Visbeleid (2011) en Huurovereenkomst visrecht met de Hengelsportfederatie.

Vispassage bij Borger

Vispassage bij Deurzerdiep

Boodschap:

Het waterschap werkt al sinds 2005 actief aan het oplossen van belangrijke vismigratieknelpunten.

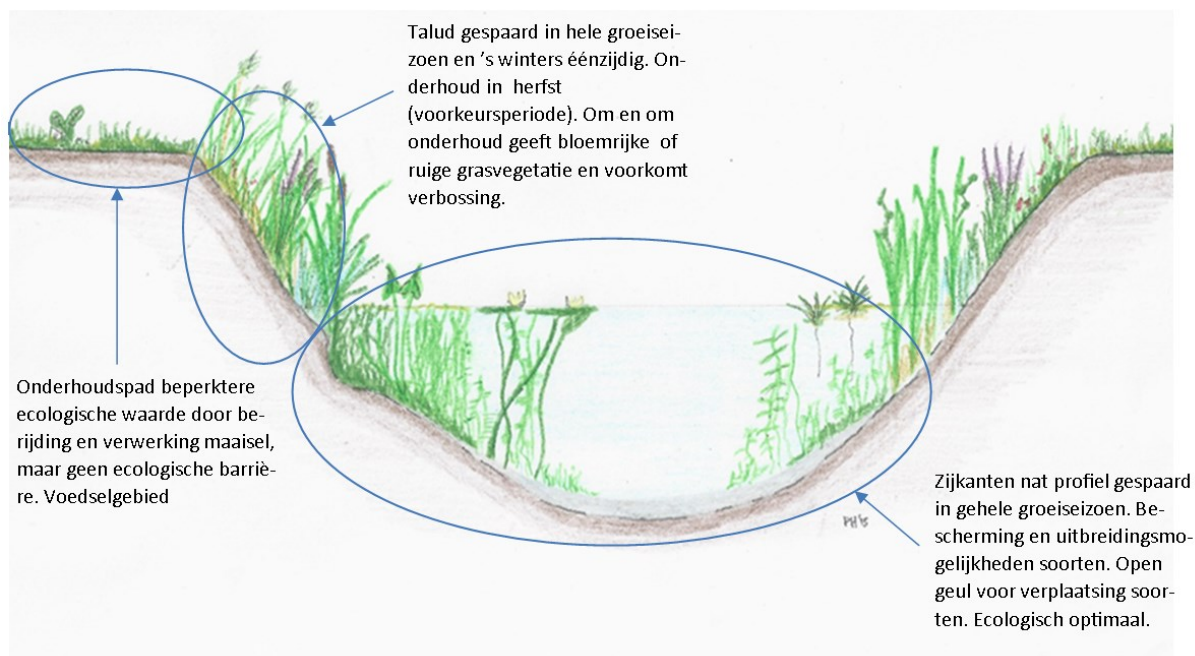
Actie: Oplossen laatste vismigratie knelpunten uit de visie vismigratie
Actualisatie visie vismigratie

2.3. Beheer en Onderhoud

Sinds 2006 plegen we minder intensief onderhoud in wateren met een natuurfunctie of een hoge ecologische waarde. Hiermee zorgen we voor een leefgebied en paai- en opgroeigebied voor dieren in deze watergangen. Het onderhoud voldoet aan de landelijke gedragscode voor waterschappen die in het kader van de Flora- en Faunawet is opgesteld. Dat deze Gedragscode een goede basis is, blijkt uit een nagenoeg ongewijzigd vaststellen van de derde versie van de Gedragscode door het Ministerie.

Voorbeeld van watergang met aangepast onderhoud

Schets van een ecologische optimaal dwarsprofiel

We hebben een veldgids gemaakt voor de onderhoudsmedewerkers en opzichters zodat men bekend is met de te beschermen planten- en diersoorten. Onze veldmedewerkers worden door onze ecooloog begeleid om de aanwezige flora en fauna te respecteren en de veldgids goed te kunnen gebruiken. Wij nemen beschermende maatregelen als wij deze soorten tegenkomen bij het onderhoud. Via onderhoudsproeven onderzoeken we welke ruimte we op voorhand kunnen bieden aan deze beschermde soorten en ontwikkeling van natuur. Hiervan profiteren ook allerlei andere soorten en zo realiseren wij een groene dooradering van het landelijk gebied.

In de veldgids zijn foto's van typen watergangen met bijpassend beheer gegeven. Daarnaast zijn van de belangrijkste te beschermen soorten foto's en een instructie gegeven. In de veldgids zijn opgenomen: vogels (o.a. ijsvogel, oeverzwaluw, zwarte stern), vissen (o.a. de rivierprik, de grote en kleine modderkruiper, de serpeling en de bittervoorn), amfibieën (meerkikker, gewone pad, kamsalamander, kleine watersalamander), zoogdieren (o.a. otter, vleermuizen, diverse muizen, haas), planten (o.a. krabbenscheer, zwanenbloem, diverse orchideeën soorten, drijvende waterweegbree).

ijsvogel

zwanenbloem

grote modderkruiper

Verwijdering van exoten/ plaagplanten zoals bijvoorbeeld Parelvederkruid en Grote waternavel vraagt ook in toenemende mate aandacht van onze medewerkers. Het tijdig en goed verwijderen en monitoren van oude locaties vraagt aandacht en kennis van zaken. Met de verwijdering van de planten beschermen wij onze inheemse flora en fauna.

Parelvederkruid

Volgegroeid Scholtenskanaal met Parelvederkruid

Boodschap:

Bij beheer en onderhoud plegen we minder intensief onderhoud in wateren met een natuurfunctie of een hoge natuurwaarde (conform de ondertekende Gedragscode Flora en Faunawet voor waterschappen).

2.4. Inrichtingsprojecten

Ook bij inrichtingsprojecten als beekherstel, kadeverhoging en aanleg van natuurvriendelijke oevers werken we ook volgens de regels van de Flora en Faunawet. Wanneer er beschermde planten- en diersoorten aanwezig zijn, zorgen wij ervoor dat deze planten en dieren zo min mogelijk hinder ondervinden van onze actie. Hiermee dragen we ook bij aan hogere scores voor de KRW doelgroepen.

Graafwerk bij de inrichting van het Deurzerdiep, 2015

Boodschap:

Bij inrichtingsprojecten houden we rekening met Flora en Fauna wet.

Actie:

Uitvoeren van inrichtingsmaatregelen

2.5 Schade door gravers

De stabiliteit van de keringen en oevers langs de watergangen wordt aangetast door ondergraving door dieren die in het gebied leven. Het waterschap is in het beheergebied verantwoordelijk voor het beheer van deze dieren. Om de veiligheid van onze keringen te garanderen en schade aan oevers te beperken streven we naar beheersbare populaties.

Het uitgangspunt is zo weinig mogelijk dieren te doden en de dieren zo min mogelijk te laten lijden. Vooral mollen, muskusratten en beverratten worden actief beheerd. Onze medewerkers worden getraind in een juiste toepassing van de vangmiddelen en gebruik van pragmatische inzetprotocollen.

Vossen, konijnen en andere gravers beschadigen onze primaire en regionale waterkeringen en oevers. Wij sluiten aan bij het uitgangspunt over jachtterreinen om deze populaties beheersbaar te houden (zie § 2.8). De genoemde gravers worden aangemeld bij de Wildbeheereenheden, waarna zij zorgen voor een gepaste en toegestane maatregel om de gravers te verjagen uit onze keringen.

Schade door een vos in het Drentsch Diep

Momenteel doen wij mee met de veldproef van de Unie van Waterschappen die als doel heeft het verzamelen van kennis over de populatie-ontwikkeling van muskusratten bij verschillende beheersmaatregelen en de werking van preventieve maatregelen op het voorkomen van schade. De resultaten van de veldproef zullen in 2016 beschikbaar komen.

Aansluitend komen in 2017 resultaten beschikbaar van twee proefgebieden in Nederland waarbij helemaal geen beheersmaatregelen genomen worden.

Deze resultaten worden gebruikt om onze strategie voor de komende jaren te bepalen.

Proef met preventieve maatregel steenstort tegen graafschade door muskusratten bij de vaarverbinding Blauwe Stad

Inmiddels breidt de uitgezette bever zich uit in ons gebied. Samen met beide provincies en de provinciale landschappen anticiperen we op mogelijke toekomstige schade door deze beschermde dieren en werken we samen aan een soortbeschermingsplan en een werkprotocol voor het beheer van deze soort. Hierbij gebruiken we de ervaringen van waterschappen waar de bever al langer huist.

Boodschap:

Om de veiligheid van onze keringen te garanderen en schade aan oevers te beperken moeten we de populatie van gravers beheersbaar houden. Het uitgangspunt is zo weinig mogelijk dieren te doden en de dieren zo min mogelijk te laten lijden.

Onderzoek:

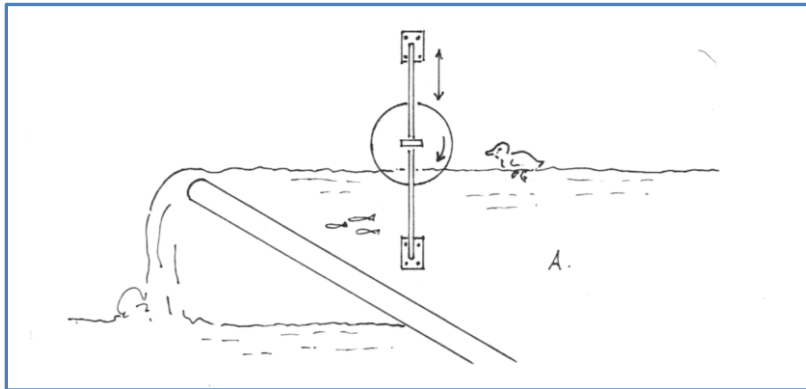
Onderzoek naar preventieve maatregelen voor het voorkomen van schade

Actie:

Opstellen strategie voor preventieve maatregelen (na afronding veldproef)

2.6. Objecten voor peilbeheer

Onze peil regulerende kunstwerken als gemalen en stuwen zijn veilig te benaderen en bedienen door onze medewerkers. Sommige kunstwerken zijn nog wel gevaarlijk voor dieren. Ze kunnen hier in vallen en verdrinken. Wij besteden hieraan aandacht en ontwikkelen pragmatische oplossingen indien blijkt dat deze risico's aanzienlijk zijn.

*Voorstel voor pragmatische oplossing:
Drijvende rol voor stuwput*

Boodschap:

We zijn ons ervan bewust dat sommige van onze kunstwerken (bijv. stuwen en putten) gevaarlijk kunnen zijn voor dieren en zoeken naar preventieve maatregelen.

Onderzoek:

Ontwikkeling van pragmatische oplossingen om te voorkomen dat dieren in dergelijke constructies kunnen komen

2.7. Voorkomen van verdrinking in kanalen

Een deel van onze kanalen is voorzien van beschoeiingen die het voor dieren die in het water vallen lastig maken (soms onmogelijk) om weer de oever op te klimmen. In kade herstel projecten houden we hier rekening mee door de aanleg van wilduittredeplaatsen.

Ook bij het onderhoud van onze taluds nemen wij mee dat er voldoende wilduittredeplaatsen aangebracht worden langs brede en diepe watergangen/ kanalen. We stimuleren andere onderhoudsplichtigen van hoge beschoeiingen om ook wilduittredeplaatsen aan te leggen. Hiermee wordt verdrinking van dieren voorkomen.

Twee voorbeelden van door ons gebruikte wilduittredeplaatsen

Op bestaande locaties waar in het verleden regelmatig verdrinkingen zijn waargenomen worden actief uittrede voorzieningen geplaatst. Op deze aangepaste trajecten zijn de laatste jaren geen dieren in nood gemeld door overheden of omwonenden, zodat wij er vanuit kunnen gaan dat de voorzieningen doen waarvoor ze bedoeld zijn.

Boodschap:

In onze kanalen leggen we waar nodig wild uittredeplaatsen voor dieren aan.

Actie:

In kade herstelprojecten en op bestaande locaties waar regelmatig verdrinkingen plaatsvinden leggen we wilduittredeplaatsen aan.

2.8. Jacht

Het wildbeheer in Groningen en Drenthe wordt uitgevoerd door wildbeheereenheden (WBE's) op basis van door de provincie geaccordeerde faunabeheerplannen. Wij hanteren als uitgangspunt dat geen jacht is toegestaan op wild dat zich op onze eigendommen bevindt, tenzij sprake is van noodzakelijke wildschadebestrijding (zie § 2.5). Onze contracten met de WBE's zijn op dit principe gebaseerd in de vorm van nulhuur-optie.

Boodschap:

Op onze eigendommen is geen jacht toegestaan op wild, tenzij er sprake is van noodzakelijke wildschadebestrijding.

3. Overleg met onze partners

We willen deze beleidsvisie dierenwelzijn bespreken met actoren en onze partners. We willen laten zien wat we doen op het gebied van dierenwelzijn, zoals in het voorgaande beschreven. We tonen aan dat we respect hebben voor de natuur en kennis daarvan. Wij willen met hen in dialoog gaan en aandacht hebben voor de bijdragen en overwegingen van onze partners.

3.1. Wijze van overleg

In 2016 willen we een bijeenkomst organiseren met actoren en onze partners. Op deze bijeenkomst willen wij deze beleidsvisie bespreken. Mogelijk wordt naar aanleiding aan de hand van deze bijeenkomst de tekst van deze notitie nog wat aangepast.

We willen de komende jaren eenmaal per jaar met de actoren en partners overleggen over de invulling van onze taak en de aandacht voor natuur en dierenwelzijn. We kunnen dan de voortgang van de acties en onderzoeken uit de beleidsvisie bespreken en aandachtspunten van de actoren en partners meenemen.

3.2. Betrokken partijen waarmee we in dialoog willen treden

Hieronder zijn de betrokken partijen opgesomd waarmee we in dialoog willen treden.

IVN, NMF

Pleitbezorgers voor een natuurlijk peilbeheer, meer dynamiek in de systemen en het beperken van de aanvoer van gebiedsvreemd water

Terreinbeherende organisaties

Zoals Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer, Groninger en Drentsch Landschap. Deze landschapsbeheerders hebben in hun dagelijks beheer van hun terreinen ook te maken met de zorg voor dierenwelzijn.

Agrarische verenigingen

Zoals LTO, ANV, ANOG. Deze partijen zijn betrokken bij dierenwelzijn bij het beheer van hun water en land.

Nederlandse Voedsel en Waren Autoriteit (VWA)

Handhaving van het naleven van de Flora en Fauna wet. Vaak als reactie op klachten

HSF

Verenigingscontroleurs en BOA's kunnen optreden bij visstroperij of dierenleed. Ook speelt de HSF een belangrijke rol bij vissterfte als het gevolg van lozingen. Vrijwilligers van de HSF assisteren dan om de vis te verplaatsen naar zuurstofrijker water. Daarnaast assisteren de vrijwilligers bij de visstandbemonsteringen.

Soortenbeschermers

Zoals bijvoorbeeld stichting Berend Botje, beschermers van de groene glazenmaker (gekoppeld aan aanwezigheid van krabbescheer)

Individuele burgers

Er komen af en toe klachten binnen van individuele burgers, bijvoorbeeld wanneer een nest van bijv. een zwaan dreigt te verdrinken door het opzetten van het peil of als er dieren verstoord worden bij herinrichtingswerkzaamheden.

Provincies Groningen en Drenthe

De provincies zijn bevoegd gezag voor de natuurbeschermingswet. Als wij in de toekomst bijvoorbeeld beleid willen vaststellen voor bijvoorbeeld het muskusratten- en beverbeheer, moeten wij goedkeuring van de provincie vragen.

3.3. Het doel van het afstemmingsoverleg

We hebben de volgende doelen voor het overleg met onze partners:

- Het afstemmen van de wederzijdse verwachtingen ten aanzien van dierenwelzijn
- Verkennen van samenwerkingsmogelijkheden
- Het bespreekbaar maken en erkennen van eventuele tegenstelde belangen
- Het informeren van voortgang van wederzijdse acties en onderzoeken

We willen bereiken dat er een gevoel van gezamenlijkheid ontstaat in de zorg voor dierenwelzijn in ons beheergebied bij de diverse grondgebruikers en beheerders.